

Jak na současné ruské historické narrativy: zkušenosti z Česka a Polska

Pavel Havlíček, Michal Lebduška

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

OBSAH

Shrnutí	3
Doporučení pro českou zahraniční politiku	3
1. Úvod.....	5
2. Česká zkušenost s politizací historie	5
3. Polská zkušenost s historickou pamětí	8
4. Ruské využívání paměti	11
5. Místo závěru: jak z toho ven?	13

Shrnutí

- Rusko dlouhodobě zneužívá historická témata pro účely šíření propagandy a dezinformací, přičemž v posledních letech se tyto aktivity zintenzivnily.
- Instrumentalizace historické paměti vedla k závažným konfliktům v česko-ruských vztazích, ve světle kterých se stávající formáty dialogu na historická témata ukazují jako neefektivní.
- Jako slabá se z české strany ukazuje jak strategická komunikace na historická témata, tak koordinace mezi relevantními státními orgány a politickými představiteli, kteří o toto téma nejeví přílišný zájem.
- Vzhledem k postojům oficiálních ruských orgánů je nezbytné spolupracovat v otázkách manipulací historickými narativy s nezávislými představiteli občanské společnosti a zástupci akademické sféry.
- Polsko ve svých sporech s Ruskem těží z výrazně konsolidovanějších postojů společnosti i politických elit, které na ruskou propagandu reagují razantněji.
- Inspirací pro Česko mohou být některé projekty Centra polsko-ruského dialogu a porozumění zaměřené na posilování mezilidských kontaktů, které ale nesmí vést ke kompromisům legitimizujícím ruský režim.
- Kvůli konfliktům se spojenci a obecné politice vlády Práva a spravedlnosti má polské vymezování se vůči Rusku menší dosah, než jaký by mohlo mít. V případě Ukrajiny nevhodně a přehnaně akcentuje historická témata spojená s obdobím kolem druhé světové války, čímž napomáhá ruské propagandě.
- I přes existenci silného formativního mýtu Velké vlastenecké války nemá ruská společnost příliš velké povědomí o vlastní historii (včetně moderní), díky čemuž je relativně tvárná, čehož lze využít intenzivní prací s nástroji měkké síly.

Doporučení pro českou zahraniční politiku

- Určit v rámci struktury MZV, ideálně Odboru východní Evropy, zodpovědné místo, které by se o agendu historické paměti vůči Rusku systematicky staralo. Úkolem této gesce by bylo přinášet téma na pořad jednání, ale také investovat do koordinace s dalšími relevantními aktéry v této oblasti. Zajištění této agendy by bylo možné řešit např. personálním posílením příslušného odboru.
- Věnovat se strategické komunikaci na toto téma a více investovat do jejího rozvoje, včetně komunikace v ruském jazyce v relevantních případech, a to jak vůči partnerům na ruské straně, tak domácí ruské a ruskojazyčné diaspoře.

- Podporovat spolupráci a výměnu zkušeností a vzájemného porozumění s dalšími evropskými vládami, včetně Slovenska, Polska, Německa, pobaltských států či Ukrajiny.
- Po vzoru Česko-ukrajinského diskusního fóra prosazovat vznik společné struktury také s ruskou občanskou společností (zcela mimo Kreml a vládou kontrolované instituce).
- Zasadovat se o rozvoj poznání a otevírání prostoru pro kritickou společenskou reflexi historické paměti a pohled na vlastní historii díky spolupráci s ruskou a ukrajinskou občanskou společností.
- Po vzoru Ukrajiny a česko-ukrajinských vztahů prosazovat na státní úrovni možnost otevřenějšího přístupu do ruských archivů a k původním historickým pramenům, včetně těch náležících represivním složkám.
- Ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR přeorientovat podporu do udržování historických památníků na ruském území k neziskovým hráčům a místním samosprávám.
- Podporovat formou grantů a programů vzájemných výměn zástupce ruské, ukrajinské a běloruské výzkumné komunity a občanských aktivistů, kteří se v oblasti historické paměti angažují.
- Hledat a navazovat nová partnerství s relevantními partnery nenapojenými na ruský režim, se kterými by bylo možné spolupracovat v oblasti vzájemného poznání a posilování mezilidských kontaktů.
- Investovat a zasadovat se o rozvoj vlastního akademického a společenského poznání a porozumění Rusku a jeho moderní historii, včetně některých problematických bodů vzájemných vztahů.
- Ve spolupráci s MŠMT postupně proměnit český systém vzdělávání moderní historie se speciálním zaměřením na dějiny XX. století, a to zejména díky větším investicím do kvality výuky a zázemí učitelů, ale také posílení spolupráce se třetími stranami.
- Důkladněji pracovat s českými dezinformačními a prokremelskými médii, sledovat je a analyzovat jejich obsah, ale také využívat právních nástrojů a demonetizovat projekty ve spolupráci s businesssem za účelem oslabení jejich role v online prostředí.

1. Úvod

Jak bylo několikrát vzpomenuto na mezinárodní konferenci „Česko, Polsko a současné ruské historické narativy,¹“ interpretace dějin a proměna jejich výkladu je přirozeným společenským procesem, který prostupuje historií všech států světa. Reflexe vlastních dějin probíhá všude a v každém okamžiku, ale je zvláště intenzivní v regionu střední a východní Evropy, která zažívá jejich pomyslný návrat, a to zejména v kontextu narůstající politizace historické paměti ze strany vedení Ruské federace v uplynulých letech.

Pro státy, jakými jsou Ukrajina, pobaltské země, Německo či Polsko a další, nejsou tyto procesy a instrumentalizace otázek spojených s historickou politikou nikterak nové a mají s nimi již z minulosti zkušenost, jakkoli se v poslední době zintenzivňují. Předmětem těchto diskusí, bilaterálních sporů a vyhrocených mezinárodních rozepří jsou zejména příčiny, průběh a následky druhé světové války, ale i další momenty dějin XX. století související s érou komunismu a sovětské nadvlády nad svými satelity. Tato témata jsou využívána k systematickému vytváření tlaku na sousedy Ruska s cílem vyvolání mezinárodního napětí za účelem získání určitých ústupků.

Pro další státy regionu, jakými jsou například Česko či Slovensko, je tato situace soustavného ruského tlaku v otázkách historické paměti poměrně nová a tyto státy se v ní neumí zorientovat a adekvátně na ni reagovat. To bylo jen v poslední době viditelné na celé řadě případů. Slabé povědomí ruské společnosti o historii přitom umožnilo státu dlouhodobým úsilím prosadit svůj narativ v klíčových otázkách, ke kterým patří především takzvaná Velká vlastenecká válka a s ní související popularizace postavy Stalina. Rusko proto ve své vnější komunikaci v těchto otázkách vychází ze silně konsolidované domácí pozice.

Tento policy paper si proto klade za cíl zmapovat dosavadní zkušenosti, které má s politizací historické paměti Česko a také Polsko, které je ruskému tlaku z důvodu silnějšího propojení vzájemných vztahů vystaveno mnohem delší dobu, popsat ruskou realitu a na tomto základě navrhnout doporučení, jak v této komplexní problematice z českého pohledu postupovat do budoucna.

2. Česká zkušenost s politizací historie

V české domácí politice, společnosti a vzdělávání je historii – alespoň tedy té moderní, a zejména pak se zaměřením na XX. století – věnována poměrně omezená pozornost, která vychází ze slabého společenského zázemí a diskuse a prozatím stále nedostatečné výuky a kritického poznání na školách.² Tato situace se nicméně postupně zlepšuje, a to i za podpory neziskového sektoru a některých specializovaných institucí.³

Na druhou stranu v posledních letech narůstá v české společnosti zájem o zacelování některých slepých míst vlastní historie a komplexnější diskusi o dějinách. To se odráží jak v kinematografii, tak literární tvorbě a společenských

¹ Česko-polská konference „Česko, Polsko a současné ruské historické narativy: staré problémy, nové společné příležitosti“ se v prostorách Černínského paláce pod vedením AMO odehrála 9. 11. 2021, https://www.mzv.cz/cesko-polske_forum/cz/podpora_projektu/realizovane_projekty/rok_2021/cesko_polska_konference_cesko_polsko_a.html.

² Česká školní inspekce, „Tematická zpráva – Výuka soudobých dějin na 2. stupni základních škol a na středních školách“, květen 2016, https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematicke%20zpravy/2016_TZ_vyu_ka_soudobych_dejin.pdf.

³ Novinky.cz, „Ve školách začali ověřovat nový způsob výuky dějin 20. Století“, 21. září 2021, <https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/ve-skolach-zacali-overovat-novy-zpusob-vyuky-dejin-20-stoleti-40372706>; Národní pedagogický institut České republiky, „Dějepis“, 1. února 2011, <https://www.npi.cz/projekty/4588-dejepis-plus>.

diskusích, které se zejména historii minulého století a vypořádání s některými mýty a nepřesnostmi snaží věnovat.⁴ Značnou ideologizaci trpěl pohled na vlastní minulost zejména vlivem komunistické vlády po roce 1948, když si režim systematicky vybíral některé momenty vlastní historie k posílení své legitimacy, a naopak odůvodnění likvidace svých politických a společenských odpůrců.

Po roce 1989 nastal sice v tomto ohledu obrat a rozvoj kritického pohledu na vlastní historii, nicméně ten se prosadil napříč společnostmi jen do určité míry⁵ a ne nutně například v generacích, které v komunistickém modelu vzdělávání a pohledu na svět a společnost vyrostly.⁶ I z toho důvodu část české společnosti nahlíží na některá témata české historie poněkud odlišným způsobem než mladší generace,⁷ což český pohled na vlastní minulost ovlivňuje.⁸

2.1. České potýkání s ruskými historickými narativy

V některých ohledech nejednoznačný a do značné míry opomíjený přístup k otázkám vlastní historie a slabé kritické myšlení ve společnosti se následně promítá také do mezinárodních diskusí o reflexi historických problémů a rozdílného výkladu některých událostí. Mezi ně můžeme zařadit například pohled na oblasti společné historie s Ukrajinou či problémy v česko-ruských vztazích, které v poslední době eskalovaly a dále se v bilaterální rovině ukazují jako značně problematické.⁹

Právě případy česko-ruského vyrovnávání se se společnou historií a výkladem některých závažných událostí se v bilaterální agendě znovu přenesly do popředí. Ruskem eskalované případy, jakými byly odstranění památníku maršála Ivana S. Koněva v Praze 6 či vybudování památníku příslušníkům Ruské osvobozené armády, tzv. Vlasovců, kteří se zasadili o osvobození Prahy během květnového povstání v roce 1945, v Řeporyjích, byly ruskou stranou označeny za porušení vzájemných dohod a přepisování historie. Za to se ruské úřady dokonce rozhodly spustit proti zastupitelům městské části Praha 6 trestní stíhání na základě paragrafu o tzv. znesvěcení symbolů vojenské slávy Ruska,¹⁰ a to s ohledem na nově (a účelově) přijatý zákon trestající poškození ruských válečných hrobů a pomníků v Rusku i zahraničí.

České ministerstvo zahraničních věcí se proti ruskému chování sice ohradilo jako proti zásahu do vnitřních poměrů,¹¹ ale případ nebyl i přes snahy

⁴ Michal Stehlík a Martin Groman, „Přepište dějiny“, 20. prosince 2021, <https://prepistedejiny.cz>.

⁵ Petr Honzejek, „Neučte nás pravěk, ale moderní dějiny! Dopis dvou odvážných žákyň se musí stát na ministerstvu školství povinnou četbou“, *HN.cz*, 20. září 2020, <https://nazory.hn.cz/c1-66818620-neucte-nas-pravek-ale-moderni-dejiny-dopis-dvou-odvaznych-zakyn-se-musi-stat-na-ministerstvu-skolstvi-povinnou-cetbou>.

⁶ ÚSTR, Výzkumná zpráva – Stav výuky soudobých dějin, 25. června 2012, <https://www.ustrcr.cz/data/vyzkum-vyuky/vyzkumna-zprava.pdf>.

⁷ Petr Placák, „Komunistické dědictví po desetiletí pěstované nenávisti a strachu funguje dodnes“, *Deník N*, 9. prosince 2021, https://denikn.cz/762254/komunisticke-dedictvi-po-desetileti-pestovane-nenavisti-a-strachu-funguje-dodnes/?rtm_source=newsletter_weekly&rtm_medium=email&rtm_campaign=sefredaktor-vybira-2021-12-10&rtm_content=50987.

⁸ Česká školní inspekce, „Tematická zpráva“.

⁹ *E15.cz*, „Dílo šilence s vylízaným mozkiem, řekl Zeman k ruskému článku o vděčnosti za sovětskou invazi“, *ČTK*, 22. listopadu 2017, <https://www.e15.cz/zahranicni/dilo-silence-s-vylizanym-mozkem-rekl-zeman-k-ruskemu-clanku-o-vdecnosti-za-sovetskou-invazi-1340085>.

¹⁰ *iDnes.cz*, „Rusko zahájilo stíhání kvůli Koněvovi. Nepřípustné, odmítá česká diplomacie“, 10. dubna 2020, https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/marsal-konev-socha-praha-6-rusko-zahajilo-trestni-stihani.A200410_114458_zahranicni_kha.

¹¹ MZV ČR, „Prohlášení MZV k vyjádřením Ruské federace“, 10. dubna 2020, https://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2020_04_10_prohlaseni_mzv_k_vyjadrenim_ruske.html

Ministerstva obrany ČR nikterak dořešen,¹² a to především kvůli nedostatku politické vůle ze strany Kremlu a snaze celou situaci využívat pro potřeby zahraniční i domácí politiky. Kvůli nedostatku politické vůle ze strany Ruska se taktéž, alespoň na vládní úrovni, dlouhodobě nedaří posouvat agendu ochrany a rozvoje péče o válečné hroby a pomníky v Ruské federaci, jakkoli k tomu vyzývá bilaterální dohoda z roku 1999.¹³

V těchto případech stejně jako v neochotě ruského režimu uvolnit přístup do ruských archivů pro české výzkumníky a historiky se ukazuje, že ani přes dlouhodobou snahu MZV i dalších ústavních činitelů a praktiků toto téma vnášet do bilaterálních diskusí¹⁴ nejsou Rusové ochotni se jimi zabývat, což českou snahu získat více informací a zaplnit určitá bílá místa vzájemné historie do určité míry paralyzuje.¹⁵ Jakkoli Česko s Moskvou v některých formátech týkajících se společné historie již dnes spolupracuje (viz například Česko-ruská komise historiků a archivářů či tematické zaměření Česko-ruského diskusního fóra a bilaterální jednání na vysoké úrovni), snaha o vzájemné lepší porozumění a otevřenost v minulých letech zůstala spíše omezená a tato spolupráce nedosahovala očekávaných úspěchů, což rozhodně vytváří prostor pro reflexi a přemýšlení nad vytvořením alternativ.

Tento stav česko-ruských relací stojí v ostrém kontrastu vůči česko-ukrajinským vztahům, které díky politické vůli na nejvyšší úrovni prochází obdobím rozvoje a naplňování konkrétní agendou, včetně v oblasti historického poznání, která byla posílena zřízením Česko-ukrajinského diskusního fóra v roce 2019.¹⁶

V jiných situacích, jako v případě památníku Koněva, česká strana reagovala pouze slabě a nedokázala čelit náporu dezinformací a manipulací ve veřejném prostoru týkajících se této aféry, a to zejména kvůli slabé a fragmentované politické reakci a do velké míry nezájmu velké části vládní garnitury v čele s premiérem Andrejem Babišem o toto téma.¹⁷ Zčásti z tohoto důvodu selhala také vládní strategická a krizová komunikace a snaha o vysvětlení vlastního pohledu na věc, o který se zejména ministerstvo zahraničí pokoušelo.¹⁸ To bylo způsobeno i dalšími faktory, včetně neexistence nositele této agendy, např. zodpovědného zástupce ministerstva zahraničních věcí, který by tuto agendu prosazoval a systematicky ji přinášel na pořad jednání v rámci ministerstva i vlády. Jako ne vždy efektivní se ukázala koordinace s dalšími relevantními hráči, například ministerskými resorty nebo Ústavem pro studium totalitních režimů, a to jak v otázce přípravy českých pozic, tak jejich komunikace a přípravy konkrétních materiálů, které by pak česká diplomacie – i přes své zastupitelské úřady – dokázala prosazovat ve veřejném prostoru vůči partnerům i ruské a ruskojazyčné diaspoře v České republice.

Celou situaci systémově komplikuje také nedostatek informací a veřejné diskuse o skutečných poměrech v současném (i minulém) Rusku a jeho vnitřní

¹² iDnes.cz, „Padlých si vážíme, ale Koněva vám dát nemůžeme, napsal Metnar do Ruska“, 19. května 2020, https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lubomir-metnar-ministerstvo-obrany-vojaci-ruda-armada-cesko-pecuje-o-jejich-hrob.A200519_193843_domaci_chtl.

¹³ MZV, „Sdělení č. 251/1999 Sb. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o vzájemném udržování válečných hrobů“, 11. listopadu 1999, <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-251>.

¹⁴ ÚSTR, „NA ČESKO-RUSKÉM FÓRU ZAZNĚLA VÝZVA KE ZPŘÍSTUPNĚNÍ RUSKÝCH ARCHIVŮ“, 19. června 2019, <https://www.ustrcr.cz/adam-hradilek-precetl-na-cesko-ruskem-foru-otevreny-dopis-reditelu-ceskych-historickych-ustavu/>.

¹⁵ ÚMV, „Zpráva z konání druhého ročníku Česko-ruského diskusního fóra“, 9. července 2019, <https://www.iir.cz/zprava-z-konani-druheho-rocniku-cesko-ruskeho-diskusniho-fora>.

¹⁶ Zdeňka Kuchyňová, „Otázky minulosti i budoucí spolupráce bude řešit česko-ukrajinské fórum“, 29. ledna 2019, <https://cesky.radio.cz/otazky-minulosti-i-budouci-spoluprace-bude-resit-cesko-ukrajinske-forum-8139949>.

¹⁷ Anna Jordanová, „Kdyby Koněv tehdy neprijel... Čeští aktéři, ruská média“, *StopFake.cz*, 16. prosince 2019, <https://www.stopfake.org/cz/kdyby-konev-tehdy-neprijel-cesti-akteri-ruska-media/>.

¹⁸ Pavel Havlicek, „Russian Spring Offensive“, *Visegrad Insight*, 6. května 2020, <https://visegradinsight.eu/russian-spring-offensive-czechia/>.

diskusi nad rámec vládního přístupu,¹⁹ ale také snahy Kremlu zlikvidovat své kritiky ze strany ruské občanské společnosti a nezávislé akademie.²⁰ Právě ta přitom prosazuje v otázkách historické paměti odlišný a většinou mnohem více kritický přístup a orientuje se na spolupráci s mezinárodním společenstvím, ale sama za to čelí silné perzekuci, jako je tomu teď v případě nejznámějšího hnutí Memorial, za které se jak vláda, tak čeští politici a představitelé české občanské společnosti postavili.²¹

3. Polská zkušenost s historickou pamětí

Na rozdíl od Česka jsou v Polsku historická témata jak ve společnosti, tak i v politice tradičně reflektována mnohem silněji, což s sebou přináší i jejich výraznější instrumentalizaci. Zvýšený zájem o historická témata je patrný například v běžné praxi polských týdeníků, které pravidelně vydávají samostatná speciální vydání věnovaná historii.²²

Takzvaná historická politika (polityka historyczna) je standardní součástí polského politického diskursu, přičemž obzvlášť velkou pozornost těmto tématům věnuje dnes vládnoucí strana Právo a spravedlnost.²³ Jedna z největších celospolečenských diskusí, která se týkala polsko-židovských vztahů v souvislosti s pogromem ve městě Jedwabne,²⁴ ale vypukla ještě před vznikem strany.²⁵

Historická politika v Polsku slouží na jedné straně k vnitropolitickým bojům, politické legitimizaci a formování veřejného mínění, ale také k přesměrovávání diskuse z nevhodných témat, reprezentaci navenek či soupeření na mezinárodní scéně. Klasickým příkladem instrumentalizace historie pro politické účely a vlastní legitimizaci byla prezidentská volební kampaň v roce 2005, kdy tábor Lecha Kaczyńskiego úspěšně použil proti Donaldu Tuskovi heslo o „dědovi z Wehrmachtu“.²⁶

Kromě školství je klíčovou institucí, která se podílí na formování polské historické politiky, robustní Institut národní paměti s pobočkami v jedenácti polských městech a zastoupením v dalších sedmi. Ten na rozdíl od českého Ústavu pro studium totalitních režimů plní nejen výzkumné, archivální a vzdělávací funkce, ale působí i jako orgán pro stíhání nacistických a komunistických zločinů a zabývá se lustracemi.²⁷ Významnou roli plní také řada moderních muzeí, jejichž modelovým

¹⁹ Vojtěch Boháč, „Budoucnost s Ruskem: Zbavit se sentimentu, zatnout zuby a přestavět vztahy na nových základech“, *Voxpot*, 21. dubna 2021, <https://www.voxpot.cz/cesko-dnes-nemuze-hrat-vuci-rusku-zadnou-rolu-vztahy-je-treba-prestavet-na-novych-zakladech/>.

²⁰ Štěpán Černoušek, „Temná sovětská minulost stále častěji vstává z mělkých hrobů“, *Blog Aktuálně.cz*, 29. listopadu 2021, https://blog.aktualne.cz/blogy/stepan-cernousek.php?itemid=41424&fbclid=IwARo_EUnzBLw9SEnOuVbdzaM9GSpFqOfwswunBG6Optb uqbngeslUD2bycTM.

²¹ Český rozhlas, „Senátoři v otevřeném dopise odmítají likvidaci ruského Memorialu“, 19. listopadu 2021, https://cesky.radio.cz/senatori-v-otevrenem-dopise-odmitaji-likvidaci-ruskeho-memorialu-8734411?fbclid=IwAR2Bb263LHJUfoRGSCwcNyFsXJ1oiCKoMUHRGEmM6BCj5ByJYcwwsFy7_Hk.

²² Mezi takové patří například týdeníky *Polityka*, *Newsweek*, *Do Rzeczy*, *Sieci* či *Tygodnik Powszechny*.

²³ Jörg Hackman, Defending the „Good Name“ of the Polish Nation: Politics of History as a Battlefield in Poland, 2015–18, *Journal of Genocide Research* 20:4, 587–606.

²⁴ V souvislosti s vypuknutím diskuse kolem pogromu v Jedwabnem bylo zahájeno i oficiální vyšetřování Institutu národní paměti, který případ v roce 2003 odložil. IPN, „Postanowienie o umorzeniu śledztwa“, 30. června 2003, https://ipn.gov.pl/ftp/pdf/jedwabne_postanowienie.pdf.

²⁵ POLIN, „Rocznica zbrodni w Jedwabnem“, 10. července 1941, <https://www.polin.pl/pl/rocznica-zbrodni-w-jedwabnem>.

²⁶ Onet.pl, „Okazalo się, że dziadek był w Wehrmachcie“, Radio ZET, 28. září 2011, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/okazalo-sie-ze-dziadek-byl-w-wehrmachcie/zhvys>.

²⁷ Institute of National Remembrance, „The statutory tasks of the Institute of National Remembrance“, 14. srpna 2006, <https://ipn.gov.pl/en/about-the-institute/mission/2,Institute-of-National-Remembrance-Commission-for-the-Prosecution-of-Crimes-again.html>.

vzorem je Muzeum varšavského povstání,²⁸ o jehož stavbu se zasadil tehdejší primátor Varšavy Lech Kaczyński.²⁹

Nejvýrazněji jsou reflektována témata z historie XX. století a velký důraz je kladen na polskou martyrologii. Kromě již zmíněných polsko-židovských vztahů patří ke klíčovým historickým tématům polské společenské a politické diskuse druhá světová válka a vztah k Německu, polsko-ukrajinské vztahy či obraz komunismu.³⁰

Důraz na historická témata a instrumentalizace historie s sebou přináší i řadu negativních jevů a výrazně zatěžuje bilaterální vztahy s některými zeměmi. K charakteristickým příkladům patří opakovaně otevírané tématu německých reparací za válečné škody,³¹ spor s Izraelem kolem novelizace zákona o polském Institutu národní paměti³² či historické spory s Ukrajinou ohledně výkladu událostí druhé světové války.³³

3.1. Polské potýkání s ruskými historickými narativy

Na rozdíl od Česka je v polské zahraniční politice kvůli historickým vazbám východní politika mnohem zásadnějším tématem. Obecně platí, že základem východní politiky všech polských vlád po roce 1989 byla takzvaná koncepce ULB rozpracovaná v období studené války v polském exilovém prostředí.³⁴ Jejím jádrem je nutnost usmíření s Ukrajinou, Litvou a Běloruskem, uznání nezvratnosti územních změn po druhé světové válce a podpora jejich nezávislosti. Tato politika má především bezpečnostní rozměr vůči Rusku. S tím se pojí mimo jiné to, že Polsko bylo prvním státem, který v roce 1991 uznal nezávislost Ukrajiny, či politická podpora obou ukrajinských revolucí na Majdanu v letech 2004³⁵ a 2013–2014.³⁶

Vzhledem k těmto poměrně jasným postulátům zahraniční politiky, které platí napříč politickým spektrem, se Polsko ve vztahu k Rusku nepotýká s tak silnými vnitřními rozpory jako Česko. To je dané také vcelku jednoznačnými postoji polské

²⁸ Mezi další podobná muzea patří například Muzeum historie polských Židů Polin ve Varšavě, Muzeum druhé světové války a Evropské centrum Solidarity v Gdaňsku či Muzeum paměti Sibiře v Białystoku.

²⁹ Paweł Kowal, „Jak budowaliśmy Muzeum?“, 2010, <https://www.1944.pl/artykul/historia,4513.html>.

³⁰ K nejvýraznějším fenoménům antikomunistického diskursu patří dnes nesmírně populární Prámem a spravedlností „vynalezená tradice“ takzvaných prokletých vojáků (*żołnierze wyklęci*) čili části podzemní armády, která po druhé světové válce pokračovala v boji proti komunistickému režimu. Mirosław Peczak, „Władza wprowadza swoje tradycje“, *Polityka*, 22. března 2016, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1654928,1,wladza-wprowadza-swoje-tradycje.read>.

³¹ Ben Koschalka, „Poland renews push for war reparations amid signs new German coalition may be more amenable“, *Notes from Poland*, 29. listopadu 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/11/29/poland-renews-push-for-war-reparations-amid-signs-new-german-coalition-may-be-more-amenable/>.

³² Dan Michman, Havi Dreifuss a David Silberklang, „Yad Vashem historians respond to the joint statement of the Governments of Poland and Israel concerning the revision of the January 26, 2018, amendment to Poland’s Act on the Institute of National Remembrance“, *Yad Vashem*, <https://www.yadvashem.org/research/historians-reaction.html>.

³³ Daniel Szeligowski, „Poland and Ukraine must forget grand projects and embrace “mediocrity” to build relations“, *Notes from Poland*, 8. prosince 2021, <https://notesfrompoland.com/2021/12/08/poland-and-ukraine-must-forget-grand-projects-and-put-aside-historical-disputes-to-build-relations/>.

³⁴ Zbigniew Pisarski a Dominik Jankowski (eds.), *Doktryna ULB – koncepcja Giedroycia i Mieroszewskiego w XXI wieku*, *Pulawski Foundation*, https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2015/02/Giedroyc_Mieroszewski_KMP_5.2010_PL-1.pdf.

³⁵ Money.pl, „Polska popiera starania Ukrainy o członkowstwo w UE“, 11. dubna 2004, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/polska;popiera;starania;ukrainy;o;czlonkowstwo;w;ue;70,0,68678.html>.

³⁶ Dziennik.pl, „Kaczyński na Majdanie: Chcemy kontynuować dzieło mojego brata [AKTUALIZACJA]“, 1. prosince 2013, <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/444599,jaroslav-kaczynski-na-majdanie-w-kijowie-przemawia-do-ukraincow.html>.

společnosti, která podle průzkumu veřejného mínění z roku 2020 jednoznačně odmítá teze ruské propagandy o polské historii (např. že SSSR nebyl v září 1939 agresorem) a nepovažuje vzájemné vztahy za přátelské, za což mohou právě historické spory. Zároveň naprostá většina Poláků v souvislosti s ruskou propagandou zaznamenala výpovědi polských představitelů.³⁷

Obecně se ruská propaganda ve vztahu k Polsku soustředí na témata spojená s druhou světovou válkou v čele s negací agrese SSSR v září 1939³⁸ a Katyňského masakru. Zároveň je ale jistým paradoxem, že ačkoliv jsou polsko-ruské vztahy zatížené historickými tématy ještě více než česko-ruské vztahy, tak v posledních letech Polsko neřeší tak velké bilaterální konflikty jako ČR. Nic na tom nemění ani občasná výpovědi ruských představitelů, které se setkávají s jasnou reakcí nejvyšších představitelů Polska. V září 2020 tak například prezident Duda jednoznačně odmítl ruskou propagandu a dezinformace týkající se začátku druhé světové války.³⁹ Tato rétorika je přitom dlouhodobě konzistentní. Podobně se v roce 2019 vyjádřil i premiér Mateusz Morawiecki⁴⁰ a například v roce 2015 tehdejší primátorka Varšavy Hanna Gronkiewicz-Waltz odmítla kvůli ruské agresi proti Ukrajině žádosti o vrácení do veřejného prostoru pomníku polsko-sovětského vojenského bratrství, který byl původně dočasně odstraněn z důvodu stavby metra.⁴¹

Tradičně nejvýznamnějším historickým tématem polsko-ruských vztahů je zmíněný Katyňský masakr, se kterým se pojí obecná reflexe komunismu a Sovětského svazu. Toto téma ale bylo z velké části vyřešeno ještě v 90. letech minulého století, kdy Rusko otevřelo pro polské historiky archivy a došlo ke stavbě vojenských hřbitovů v Katyni a Mědnoje. Ačkoliv se tedy v Rusku objevují poměrně výrazné tendence negace Katyňského masakru, čehož si všimají i polská média všech politických orientací,⁴² tak se příliš nedostává do polské veřejné diskuse.

Pokud jde o prosazování polských zájmů v oblasti spolupráce s Ruskem, v té je hlavním aktérem vládou zřízené Centrum polsko-ruského dialogu a porozumění. Kromě odborné, vydavatelské, popularizační a vzdělávací činnosti se zabývá posilováním mezilidských kontaktů skrze výměny mládeže a studentů,⁴³ organizace letních škol⁴⁴ či udělování stipendií Rusům, kteří se chtějí v Polsku věnovat vědecké činnosti.⁴⁵ V obecné rovině může být právě tato činnost v oblasti posilování mezilidských kontaktů pozitivním vzorem pro ČR, nicméně s přihlédnutím k tomu, že v současnosti není jejich realizace v takovém rozsahu možná, protože polské projekty vznikaly v době oteplení vzájemných vztahů, na které navazují. V tomto

³⁷ Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, „Wojna informacyjna i propaganda historyczna“, 2020,

http://cprdip.pl/assets/media/Wydawnictwa/Raporty/Wojna_informacyjna_i_propaganda_historyczna_raport_z_badan_2020.pdf.

³⁸ Ruslan Szoszyn, „1939: Stara propaganda pisana na nowo“, *Cyfrowa.rp.pl*, 12. září 2019,

<https://www.rp.pl/polityka/art9215091-1939-stara-propaganda-pisana-na-nowo>.

³⁹ PolskieRadio.pl, „Prezydent: propaganda sowiecka i rosyjska próbuje nazywać atak 17 września ochroną, ale to nieprawda“, 17. září 2020,

<https://www.polskieradio.pl/7/5766/Artykul/2584335,Prezydent-propaganda-sowiecka-i-rosyjska-probuje-nazywac-atak-17-wrzesnia-ochrona-ale-to-nieprawda>.

⁴⁰ Mateusz Morawiecki, „Oświadczenie Premiera Mateusza Morawieckiego“, *MSZ PL*, 29. prosince 2019, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/oswiadczenie-premiera-mateusza-morawieckiego>.

⁴¹ Paweł Majewski, „Pomnik Czterech Śpiących - opinia Hanny Gronkiewicz-Waltz“, *Cyfrowa.rp.pl*, 11. února 2015, <https://www.rp.pl/historia/art11984771-pomnik-czterech-spiacych-opinia-hanny-gronkiewicz-waltz>.

⁴² Mirosław Maciorowski, „Rosja neguje Katyń, a Ukraina informuje o nových dolach śmierci“, *Wyborcza.pl*, 26. listopadu 2020, <https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,26549209,rosja-neguje-katyn-a-ukraina-informuje-o-nowych-dolach-smierci.html>.

⁴³ Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, „Centrum“, 20. prosince 2021, http://cprdip.pl/centrum,o_nas.html.

⁴⁴ Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, „Szkoly letnie“, 20. prosince 2021, http://cprdip.pl/projekty,szkoly_letnie.html.

⁴⁵ Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, „Stypendia“, 20. prosince 2021, <http://cprdip.pl/konkursy,stypendia.html>.

směru je ale potřeba opatrného přístupu, tak aby případné iniciativy reálně pomáhaly ruské občanské společnosti či nezávislým vědcům, a naopak nelegitimizovaly ruský režim skrze spolupráci s prorežimními partnery. Podle toho je nezbytné vybírat vhodné iniciativy a soustředit se na ty, které české straně umožní nastavit jejich obsah a nebude je nutit ke kompromisům či partnerstvím s nespolehlivými partnery. Naopak jako slepá ulička se ukazuje Polsko-ruská skupina pro těžké otázky, složená z odborníků a historiků z obou zemí, která měla sloužit jako poradní orgán vlád obou zemí a dnes fakticky nefunguje.⁴⁶

Na druhou stranu ve vztahu k Ukrajině, která je přinejmenším rétoricky pro Polsko strategickým partnerem, mají polští vládní představitelé i společnost tendenci stáčet příliš často diskusi směrem k problematickým otázkám vzájemné historie. Klíčová je především reflexe ukrajinských nacionalistických uskupení z období kolem druhé světové války, která jsou vnímána primárně prizmatem události takzvané Volyňské řeže z let 1943–1944. Důraz na postavu ukrajinského nacionalistického vůdce Stepana Banderu přitom nápadně připomíná tradiční sovětské narativy převzaté i současným Ruskem, které vytvořily v širokém povědomí ruské společnosti pejorativní obraz (původně západních) Ukrajinců jako „banderovců“.⁴⁷ Nejvýraznějším, ale zdaleka ne jediným příkladem této tendence v Polsku byla výpověď Jarosława Kaczyńskiego z roku 2017 o tom, že „Ukrajina s Banderou do Evropy nevstoupí“.⁴⁸ V tomto směru bylo charakteristické to, že zatímco v případě série ničení polských a ukrajinských pomníků po obou stranách hranice z let 2016–2017 Ukrajinci reagovali rychle a veškeré škody ihned odstraňovali, polská reakce byla mnohem laxnější a do „války o pomníky“ se zapojily i některé polské samosprávy.⁴⁹ Stopy těchto vandalských útoků přitom jednoznačně vedly do Ruska.⁵⁰

Podobně Rusku a prosazování jeho historických narativů na mezinárodní scéně nahrávají i vleklé polské spory se spojenci a polská historická politika ve vztahu k jiným tématům, což se odrazilo například v loňských vzpomínkových akcích u příležitosti 75. výročí osvobození vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Na rozdíl od samotné Osvětimi se konkurenční, Ruskem organizované akce v Jeruzalémě, zúčastnil vedle Vladimira Putina mimo jiné Mike Pence, Emmanuel Macron, princ Charles či Ursula von der Leyen.⁵¹

4. Ruské využívání paměti

Jakkoli byl ruský přístup k historické politice a jejímu využívání v mezinárodních vztazích tradičně aktivní, v poslední dekádě vidíme sílící tendence tuto oblast ještě více využívat pro domácí i zahraniční účely. Typickým případem je ruské asertivní, až agresivní chování vůči Ukrajině, které do určité míry vyvrcholilo anexí

⁴⁶ Robert Kowalski, „Zgon Polsko-Rosyjskiej Grupy do Spraw Trudnych. Czaputowicz nie znalazł czasu“, OKO.press, 24. února 2019, <https://oko.press/zgon-polsko-rosyjskiej-grupy-do-spraw-trudnych-czaputowicz-nie-znalazl-czasu/>.

⁴⁷ Larisa Masenko, „Banderofobiya v rosijskij propagandi istoriya i suchasnist“, *Radio Svoboda*, <https://www.radiosvoboda.org/a/28206392.html>.

⁴⁸ Jagienka Wilczak, „Kaczyński.: „Ukraina z Banderą do Europy nie wejdzie“. Na Kremlu pewnie otwierają szampana“, *Polityka*, 8. února 2017, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1693536,1,kaczyński-ukraina-z-bandera-do-europy-nie-wejdzie-na-kremlu-pewnie-otwieraja-szampana.read>.

⁴⁹ Dziennik Gazeta prawna, „Ukraina: MSZ oburzone demontażem pomnika UPA w Hruszowicach“, *PAP*, 27. dubna 2017, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1038980,demontaz-pomnika-upa-w-hruszowicach.html>.

⁵⁰ Eugeniusz Bilonozko, „Wojna o pomniki. Czyli jak Moskwa usiluje sklócić Polaków i Ukraińców“, *Polityka*, 18. června 2017, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1707588,1,wojna-o-pomniki-czyli-jak-moskwa-usiluje-sklócic-polaków-i-ukraínców.read>.

⁵¹ Piotr Pacewicz, „Polska PiS wymarzoným „kozłem ofiarným“ Putina. Obchody w Jerozolimie ważniejsze niż w Auschwitz“, *OKO.press*, 20. ledna 2020, <https://oko.press/sukces-putina-porazka-polski-obchody-w-jerozolimie-ważniejsze-niz-w-auschwitz/>.

poloostrova Krymu v roce 2014. Právě to přitom Kreml v oficiální komunikaci obhajoval dnes již notorickým narativem o historické příslušnosti tohoto území k Rusku či manipulací související s administrativním převedením poloostrova do správy ukrajinské SSR v roce 1954. Historii XX. století využíval ruský režim také při zobrazování ukrajinského vedení vzešlého po roce 2014 z tzv. Revoluce důstojnosti jako fašistické junty, která – „podobně jako v minulosti“ – chtěla zachvátit zemi a odtrhnout ji od Ruska. To samé platí pro vykreslování ukrajinského (a běloruského) národa v rámci ideologické doktríny ruského světa jako jakési odnože toho společného a jednotného ruského.

V uplynulých dvou letech nabral ruský historický revizionismus úplně nové obrátky zejména v souvislosti s široce diskutovaným usnesením Evropského parlamentu o významu historické paměti pro budoucnost Evropy⁵² stavící historickou roli ideologií nacismu a komunismu (a stalinismu) na stejnou úroveň. Od té doby publikoval ruský prezident Vladimir Putin hned několik esejí na téma historického vývoje ve XX. století a role některých evropských států, v čele s Ukrajinou a Běloruskem, v něm. Ve svých esejích se zaměřil především na výjimečné postavení Ruska a ruského národa v moderních dějinách, čímž sledoval posílení role své země v mezinárodním systému, ale také své vlastní role a legitimacy v domácí politice.⁵³

S podobným chováním a „historickými válkami“⁵⁴ mají zkušenost také další ruští sousedé, včetně pobaltských států, Polska či Gruzie, Kazachstánu či Finska, které se v určitých časech – zejména když to bylo pro Kreml výhodné – ocitli pod tlakem svérázných výkladů ruské historie, včetně z nich vycházejících nároků na území sousedních států či uzurpování si práva na ochranu „původního“ ruského obyvatelstva v těchto státech. Zároveň však – jak bylo patrné například na případu Turecka a bilaterální konfrontace po sestřelení bojového letadla v roce 2015 – dochází v mnoha případech pouze k dočasné instrumentalizaci historie, kterou ruská společnost příliš nezná, ale snadno její výklad přebírá z režimem kontrolovaných médií a veřejných zdrojů. Slabé zkušenosti a znalosti v oblasti moderní historie uvnitř ruské společnosti, na které poukazují ruští nezávislí historici, však také nabízí příležitost pro zapojování druhého postoje a tzv. debunking a vysvětlování vlastního názoru na věc.

Klíčovým problémem je přitom slabé povědomí ruské společnosti o vlastních dějinách a systematické vytváření mýtů a legend o ruské historii ze strany režimu, která – až na krátkou výjimku 90. let – nikdy ani nezačala více kriticky uvažovat o vlastním vývoji. Naopak je jak v systému vzdělávání, tak společenské diskusi a masových sdělovacích prostředcích (z valné většiny kontrolovaných právě Kremlem) pěstován narativ o ruské výjimečnosti a nadřazenosti ostatním národům vycházející z imperiální ruské a sovětské minulosti ve snaze společnosti izolovat od mezinárodních diskusí a zahraničního vlivu za účelem posílení vlastní kontroly,⁵⁵ na čemž ruský režim zejména v posledních letech usilovně pracuje. Jakékoliv domácí alternativy a více kritické narativy jsou přitom zamlžovány, odmítány a likvidovány.

Typickým případem je v této souvislosti situace kolem ruského historika a občanského aktivisty Jurije Dmitrijeva, jehož se ruský režim pokouší umlčet

⁵² Evropský parlament, „Usnesení Evropského parlamentu ze dne 19. září 2019 o významu evropské paměti pro budoucnost Evropy“, 19. září 2019, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0021_CS.html.

⁵³ Libor Dvořák, „Válka o historickou paměť Ruska byla je a bude, a to i za cenu nahrazování pravdy nepravdou“, *iRozhlas*, 12. května 2020, https://www.irozhlas.cz/komentare/rusko-historicka-pamet-vladimir-putin-josif-stalin-leonid-breznev-michail-zygar_2005121621_and.

⁵⁴ Jakub Majmurek, „Putin chce dějiny, do nichž se vejdu car, Stalin i Jelcin“, *A2larm*, 3. února 2015, <https://azlarm.cz/2015/02/putin-chce-dejiny-kam-se-vejdou-car-stalin-i-jelcin/>.

⁵⁵ Jan Hrbáček, „Putin zřídil komisi pro historické vzdělávání. Má analyzovat činnost zahraničních subjektů, poškozujících zájmy Ruska, ale i zasahovat proti nim“, *Ekonomický deník*, 20. září 2021, <https://ekonomickydenik.cz/putin-zridil-komisi-pro-historicke-vzdelavani-ma-analyzovat-cinnost-zahranicnich-subjektu-poskozujicich-zajmy-ruska-ale-i-zasahovat-proti-nim/>.

a zastavit jeho snahy o „co neobjektivnější pohled na minulost“.⁵⁶ Podobně se ruský režim v uplynulých týdnech pokouší o likvidaci hnutí Memorial, které se posledních 30 let snaží o prosazení více kritického pohledu na ruskou historii a odhalení zločinů sovětského režimu.⁵⁷ Podobně odsunutý na druhou kolej byl i historik a dnes opoziční aktivista Andrej Zubov a mnozí další kriticky smýšlející akademici. Na jejich úkor jsou potom Putinovým režimem vyzdvihovány jiné a loajální spolky, jako je tomu v případě Ruské vojensko-historické společnosti vedené bývalým ruským ministrem školství a známým historickým revizionistou Vladimírem Medinským.⁵⁸

5. Místo závěru: Jak z toho ven?

Je zjevné, že Rusko se přinejmenším v blízkém horizontu nechystá svou politiku v oblasti historické paměti změnit, kvůli čemuž nemá příliš velký smysl mít od širšího dialogu o historických otázkách na oficiální úrovni velká očekávání. Proto je nezbytné využívat proti šíření ruských lživých narativů a propagandy jiné nástroje, které mohou být zacílené jak na českou společnost – včetně ruské a ruskojazyčné části – a posilování její odolnosti, tak i do samotného Ruska. V tomto směru je možné se inspirovat úspěšnými příklady jiných zemí, které mají s Ruskem a jeho historickou propagandou podobné nebo ještě větší zkušenosti než Česko. Kromě Polska je taková spolupráce vhodná především s Ukrajinou, která po roce 2014 zásadním způsobem přehodnotila svůj vztah k sovětskému období svých dějin a mýtu Velké vlastenecké války, což může do budoucna i vzhledem ke slabému povědomí Rusů o vlastních dějinách sloužit jako vhodný zdroj inspirace pro samotné Rusko. Zároveň lze ale také v případě Polska a politiky polské vlády najít prvky, které naopak ruské propagandě nahrávají, a poučit se z nich.

Základem pro působení dovnitř české společnosti je důraz na vzdělání především v oblasti mediální gramotnosti a moderních dějin, tak aby měli čeští občané dobré povědomí o své vlastní historii, byli schopni pracovat s informacemi a sami identifikovat propagandu a lživé informace. Ve vztahu k Rusku a boji proti jeho propagandistickým narativům je potřebný alespoň základní konsensus na straně politických elit, který například Polsku v této oblasti značně usnadňuje situaci. Minimálně po kauze Vrbětice a vyhoštění pracovníků ruského velvyslanectví v Praze je pro to vhodná atmosféra. Jednou z možných cest je i kladení jasného důrazu na to, že tradiční ruský historický narativ, podle kterého ruské dějiny začínají Kyjevskou Rusí, je stejně jako v případě dějin jakéhokoliv státu jen jedním z mnoha možných výkladů historie a konfrontovat ho s odlišnými narativy, v tomto případě především ukrajinským. Větší dostupnost seriózních ukrajinských materiálů, například v podobě překladů odborné literatury, může potenciálně nabourat „ruský monopol“ na některé historické epizody tradičně považované za součást ruských dějin.

V souvislosti se slabým historickým povědomím je potenciálně velmi tvárná ruská společnost, se kterou lze pracovat, a to i v některých kritických otázkách týkajících se historie druhé světové války. I přes úspěšné vstěpení mýtu o Velké vlastenecké válce existuje mnoho pro Rusy neznámých válečných epizod, které mohou k tomuto účelu posloužit. Toho lze docílit jak efektivně vedenou strategickou komunikací, a to i v ruském jazyce, tak soustavným vyvracením polopравd a mýtů, které ruský režim v oblasti historické politiky šíří. Pomocí v tomto smyslu může i ruská služba Českého rozhlasu či užší spolupráce s v Rusku zavedeným Rádiem

⁵⁶ Štěpán Černoušek a Daniela Kolenovská, „Pojďme věřit legendě. Jak Kreml manipuluje ruské dějiny“, *Respekt.cz*, 30. září 2020, <https://www.respekt.cz/kontext/pojdme-verit-legendy-jak-kreml-manipuluje-pohled-na-ruske-dejiny>

⁵⁷ Lenka Kabrhelová, „Příběh hnutí, jež se znelíbilo Kremlu. Memorial 30 let odhaloval ruskou historii, teď za to stojí před soudem“, *iRozhlas.cz*, https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/podcast-vinohradska-12-rusko-soud-memorial-kreml_2111290600_miz?fbclid=IwAR1AZo_kxMAdaJHNBlqifxK1i3i5U5HTPvIINmTn7RMGtfk8SRvjNPMdrTE.

⁵⁸ Černoušek a Kolenovská, *Pojďme věřit legendě*.

svobodná Evropa / Rádiem svoboda. Kromě toho by měl český stát historická témata proaktivně přinášet do veřejného prostoru a vysvětlovat jimi vlastní pohled na věc. Dobrým příkladem tohoto úsilí byla celá série akcí spojená s výročím Masarykovy Ruské pomocné akce, která byla podpořena také ze strany MZV a zčásti realizována ve spolupráci s dalšími aktéry přímo v Moskvě. Partnery pro spolupráci na ruské straně přitom nemohou být oficiální státní aktéři, ale pouze představitelé občanské společnosti či nezávislá část akademické sféry. Jakkoliv jsou iniciativy v podobném rozsahu v dnešních reáliích těžko realizovatelné, mohou jako určitý obecný vzor v tomto směru působit například polské iniciativy zaměřené na výměnu zkušeností, udělování stipendií ruským vědcům a obecně iniciativy mířící na posílení mezilidských vztahů, které mohou Rusům nabídnout novou perspektivu. Z české strany lze vnímat pozitivně především snahu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a jejího před několika lety ustanoveného Akademického centra Borise Němcova. Nemalou roli v tomto směru hraje i kulturní diplomacie, jejíž součástí by měly být i snahy o co nejvýraznější šíření dobrého jména Česka v ruské společnosti například skrze České centrum v Moskvě.

V neposlední řadě může Polsko sloužit pro Česko i jako příklad toho, co ve vztahu k Rusku nedělat. Přílišná politizace některých historických témat, hlavně ve vztahu k Ukrajině, totiž vede k nechtěnému podporování ruských propagandistických narativů, což ve svém důsledku silně zatěžuje polsko-ukrajinské vztahy. Podobně Rusko umně zneužívá špatnou pozici současné polské vlády na mezinárodní scéně a její spory se spojenci. V důsledku toho se snižuje dosah polských reakcí na ruské snahy, a naopak se zvyšují možnosti Ruska jak v těchto otázkách nastolovat vlastní agendu. ČR by si na podobné kroky tedy jistě měla dát pozor a investovat do kultivace svých spojeneckých vazeb, tak aby se kdykoliv v budoucnu nedostala do podobné izolace, v jaké se Polsko v současnosti nachází.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Pavel Havlíček

Pavel Havlíček je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na východní Evropu, zejména Ukrajinu, Rusko a Východní partnerství. Profesionálně se zabývá také otázkami strategické komunikace a dezinformací stejně jako demokratizace a podpory občanské společnosti. Pavel Havlíček spolupracuje s AMO od května 2016. V září 2017 dokončil dvouleté studium mezinárodního magisterského programu Erasmus Mundus v oboru Russian, Central and East European Studies na University of Glasgow v kombinaci s Evropskými studii na Jagellonské univerzitě v polském Krakově. Bakalářský program absolvoval v roce 2015 na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V květnu 2020 byl Pavel Havlíček na dva roky zvolen do funkce člena Správní rady Fóra občanské společnosti EU-Rusko. Od srpna 2020 je také koordinátorem výzkumu ruského týmu v rámci projektu MapInfluenCE.

pavel.havlicek@amo.cz

[@Pavel_Havlicek_](https://twitter.com/@Pavel_Havlicek_)

Michal Lebduška

Michal Lebduška je analytikem Výzkumného centra AMO se specializací na politický, bezpečnostní a společenský vývoj na Ukrajině a ukrajinsko-polské vztahy a koordinátorem projektu transformační spolupráce v Bělorusku. Vystudoval obor Mezinárodní teritoriální studia a Balkánská, euroasijská a středoevropská studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Absolvoval opakované studijní pobyty na Ukrajině (Kyjevská národní univerzita T. Ševčenko a Lvovská národní univerzita I. Franka) a na University College London. Od roku 2016 působí jako doktorand na Wroclawské univerzitě, kde se zabývá tématem formování moderní ukrajinské národní identity. V akademickém roce 2018/2019 působil jako spolupracovník Českého centra v Kyjevě. S AMO spolupracuje od roku 2012.

michal.lebduska@amo.cz

[@MLebduska](https://twitter.com/@MLebduska)

Publikace byla podpořena z prostředků Česko-polského fóra Ministerstva zahraničních věcí ČR.